

„*Oszt falura kell menni szegénykének.*” (345.)

„*Hát haza jöjjön a lánya, vagy se?*” (347.)

Az indulatszós formáknak hangulati értékük van, a szereplők lelkiállapotát tükrözik.

Móricz írói tudatosságának, „nyelvi hűségének” újabb bizonyítéka a felsőtiszai emberek vonatott, nagy szüneteket tartó beszédének érzékeltetése: „Felneveljük őket. Fel. Ötöt, hatot. Megecsenek. Oszt ha eccer kiszabadulnak az apjuk keze alól, mán mintha sose látták vóna.” (645.) „Nem az a fő, hogy alakjainak beszéde apró mondatokra tagolódik. Hanem az itt a jellemző, hogy a nagyrészt rövid mondatokban s ezeken belül a szólamokban úgy helyezkednek el a szavak, hogy ezen elhelyezkedés segítségével az írott szövegből valami sajátos ritmus hallatszik ki, s ezzel függ aztán össze szorosán a kapcsolatos mondatoknak tagolódása.” (Dénes Nyr. 40. 254.)

A nyelvjárási és népies elemek alkalmazását a falusi világ és az idős parasztemberek bemutatása indokolta. A szereplők megszólaltatásával az író hűen érzékeltette a társadalmi hovatartozásukat, ebből adódó érzelmi reakcióikat, véleménynyilvánításukat.

IRODALOM

Ady Endre: Móricz Zsigmond és egy kötet elbeszélés, Nyugat, II. k., 1909.

Barta Lajos: Móricz Zsigmond könyve, Felsőmagyarország, 1909. VIII. 19.

Dénes Szilárd: Móricz Zsigmond nyelvjárástanulmánya, Magyar Nyelvőr, 73. évf., 1949.

Dénes Szilárd: Móricz Zsigmond stílusa, Magyar Nyelvőr, 40. évf., 1911.

Herczeg Gyula: Móricz Zsigmond stílusa, in: Stilisztikai tanulmányok, Gondolat, Bp., 1961.

Imre Samu: A mai magyar nyelvjárási rendszere, Akadémiai Kiadó, Bp., 1971.

Kálmán Béla: Nyelvjárásiaink, Tankönyvkiadó, Bp., 1989.

B. Lőrinczy Éva: Magyar nyelvjárási I. Tankönyvkiadó, Bp., 1951.

Lukács György: Móricz Zsigmond novellás könyve, Huszadik század, XX. k., 1909.

Móricz Zsigmond: Elbeszélések, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1953.

Sebestyén Árpád: A tájnyelv mint stíluseszköz Móricz Zsigmond műveiben, Magyar Nyelvjárásiok, VIII. k., Debrecen, 1972.

MEZEI ANNA

Áprily Lajos Általános Iskola

Visegrád

Iskolai ünnepi műsor október 23-ra

Bizonyára minden általános iskolában tanító kollégának gondot jelent, hogyan ünnepeljék meg az 1956-os forradalom és szabadságharc ünnepnapját. Gondot jelent azért, mert a gyerekeknek nincs kellő ismeretanyaguk a történeletről, s ennek az ünnepnek nincsenek még hagyományai. Valószínű, hogy vannak sikeres próbálkozások: ünnepi műsor, vagy más módon történő megemlékezés. Ezért jó lenne, ha ezeket közreadnák a pedagógiai szaklapok. Én pl. örömmel fedeztem fel a Módszertani Közleményekben a „Káin és Ábel” c. műsor forgatókönyvet, és be is mutattuk nemcsak október 23-án, hanem a Halottak Napján is a templomban.

Most én is abban a reményben adom közre szerkesztett műsoromat, hogy talán segíthet az általános iskolai ünnepek megrendezésében. A műsor elsősorban '56 fiataljainak, a „suhancoknak” állít emléket. A patetikusabb hangvételű verseket a gyermekdalok ellenpontozzák, s ezzel egyúttal arra is mód nyílik, hogy a kisebbeket is be lehet vonni a műsorba.

A műsorban szereplő gyerekek nem öltöztek ünneplőbe (csupán az első vers szavalója), hanem kedvelt öltözéküket viselték (mint az akkori „pesti srácok”). A tanterem színpadnak használt részét sárga, zörgő falevelekkel „terítettük” be, a falra az 56-os jelszavak csomagolópapírra írt plakátjait ragasztottuk, és egyetlen közepén kivágott nemzeti zászló volt a dekoráció.

Mind az előkészületek, mind a felkészülés és végül maga az ünnepség alkalmat ad a gyerekek bevonására, s eközben az eseményekről való beszélgetésre. Az ismert gyermekdalok eleinte megdöbbentően hatnak (a próbák során különösen), de épp ez az ellenpontozás eredményez valami különös katartikus élményt.

„SZABADSÁG, ITT HORDOZTA HŐS ZÁSZLAIDAT AZ IFJÚSÁG!

(Szerkesztett műsor október 23-ra)

Szavaló: Ifjúság,

legtisztább hatalom, szörnyeteg ágyúnál,
véreb-védte határ aknamezőinél
s falnál százszor erősebb, te:

rólad zúgjon a szél! Nincs diadalmasabb
nálad. Győzni vidulsz, sarkad alá tipsz
minden vén viperát, mert a jövő te vagy,
félelmes, szelid ifjúság.

(Lakatos István: *Ifjúság*)

Dal (dúdolóva): Anyja ő szép lányát c. csángó-magyar népdal

(Ismert lehet a dallam a „*Sej a mi lobogónkat*” c. dal dallamaként!)

Fiú+lány: Szabadság, szerelem!

E kettő kell nekem.
Szerelmemért fölálodom
Az életet,
Szabadságért fölálodom
Szerelmemet.

(Petőfi: *Szabadság, szerelem*)

Dal: (továbbra is dúdolóva, de erősebben, majd halkulva beúszik a szöveg alatt, és két ismétléssel befejeződik)

Fiú 2.: Részlet Déry Tibor „Barátaim” c. írásából.

„A magyar történelemnek ez a legnagyobb forradalma egyúttal az első győzedelmes forradalom, amióta a magyar történelmet jegyzik. Ezt nem egyes emberek, nem politikai csoportok, nem nézetek és vélemények szították és hajtották végre, hanem a népakarat. A suhancok forradalma, mondták! Mától kezdve a „suhanc” szó szent előttem. Évek óta kétségbeesve figyeltem a magyar ifjúságot: ájultan hallgatott. Október 23-án felállt, és helyreütötte a nemzet becsületét. Megrendülten és tisztelettel megemelem a kalapomat előtte. Úgy, ahogy kívántam és kértem és reméltem: 48 ifjúsága után most támadt a hazának egy 56-os ifjúsága is.”

Dal: Katalinka szállj el

Jönnék a törökök
Sós kútba tesznek
Onnan is kivesznek
Kerék alá tesznek
Onnan is kivesznek
Mikor jönnek a törökök
Mindjárt agyonlőnek.

(Lehet kánonban is énekelni, így hatásosabb)

Lány 2.: Ignác Rózsa: Igazat játszottak (részlet)

„És akkor beesik az ajtón egy ember. Fuvart keres a fia holttestének. A jövő héten lett volna tizennégy éves.

A húszéves fiú megtántorodik. A volt tanítványa, Endrei Árpád tizennégy éves fiú hősi halott. Hős? De hiszen a kis Endrei, akit Muki néven ismer az egész vidék, csintalanabb, vásottabb, elszántabb kis kölyök volt, mint a Pál utcai fiúk összes srácai egybevéve. Sűrű kötésű, kékszemű kis magyar volt. Ha öt percig figyelt volna egy tanóra alatt, kitűnő tanuló lehetett volna, mert esze, mint a kifent tör, szűrt és villogott. De Muki mindig bukásra állt, mert nem figyelt oda.

Muki nem tett különbséget becsületes és nem becsületes tantárgy között, minden írott szót megvetett. Hiába bizonygatta a nagyfiú, hogy a „tollbamondás”-t két l-lel írjuk, Muki azt felelte: – Tőlem írhatjuk hárommal is! – s mikor a nagyfiú szépszóval kérte, hogy mégis, jöjjön el hozzá a privát órára, így szólt:

– Nem érek rá apafej.

Muki nem ért rá. Sürgős, halaszthatatlan játszani valója volt. A forradalmi nagyhét szerdáján három társával megfúrta egy hernyótalpú olajtartályát, aztán becsületszóra csak egy órára elment mégis körülnézni, még visszaintett tömpe kis hüvelykujjával az anyjának az ablakba, hogy egy óra múlva visszajövk. Mikor a Magyar utcában egy golyószóró leterítette, még meg tudta nevét, címét, telefonszámukat mondani. Még egy fél napig élt. Azt izente, bocsánatot kér aputól, anyutól, amiért ellógott. Sípcentja kifordulva, tüdejét, máját golyó járta át. Csodálkozva kérdezte: nem vakul-e meg, mert nem lát. Aztán énekelt. Hangja már töredezett volt. Azt énekelte-e, amit két napon át zengett az utca? A szavakat már nem lehetett megérteni. Utoljára ezt kérte, fordítsák a másik oldalára, mert emerről nem jön belőle hang. S végül: ugye én ezt csak álmodom, néni kérem?”

Szavalókórus (a dal éneklésével párhuzamosan):

„Üdv néked Ifjúság! Üdvözlégy
magyar nép!

Ki lángban és vérben születél meg újra három
nagy éjszakán vad ágyúördögben!”

Dal a háttérben: („S végül...” szövegnél indul)

Gölya, gölya, gilice!
Mítől véres a lábod?
Török gyerek megvágta,
Magyar gyerek gyógyítja
Sípbal, dobbal, nádi hegedűvel.

Játék:– Adj király katonát!

– Nem adok!

– Ha nem adsz, szakítok!

– Szakíts ha bírsz! Szakíts, ha mersz!

(A csoport megfeleléssével)

Fiú 1., Lány 1.: Szabadság, szerelem!

E kettő kell nekem.

Szerelmemért fölláldozom

Az életet,

Szabadságért fölláldozom

Szerelmemet.

Fiú 3.: Ágh István: Hulló levelek vére

„Azt képzelem, leszakad a Kossuth-híd emberterhünk alatt. Külön senkit sem hallani. Katihoz kerülök, amint hozzám ér, kamaszosan érzem meleg kezét, hozzám kap, mert talán tömegfélelme van. Sortüz a rádiónál, Kati beránt a kerti fák törzse mögé. Lehet, ez a lánykéz sugarazta belém a gyanútlan bátorságot, a halhatatlanság kifogyhatatlan képzetét, azt a másnapi vakmerőséget a Szabadság-hídon, a keresztutcák golyói között a menza felé, valami húsert, kenyérért és vissza. Talán ő mentette meg az életemet október 25-én, az ifjúság szerelmi vágyakozása.

Pihentem ébredtem, tisztán akartam készülni a napra, borotválkoztam, sokáig mosakodtam.

A 7-es busz megállt az Astoriánál, helyette a nemzeti zászlós tank vezetett a Pokolba, ahol a Himnusz érvénytelen, anya és gyerek éppúgy lelőhető, mint az orosz tankparancsnok, s mindannyian mérszálásra valók vagyunk.

Félrenéztem, és fölrobbant a Kossuth tér. Arra a másodpercre nem emlékezhetem, mint ahogy a tudósok nem tudnak számot vetni a végtelenül kicsi idővel, mikor a világegyetem a semmiből keletkezett. Távolabb álltam a Földművelésügyi Minisztériumtól, hogy visszaszaladjak az árkádok alá, hiszen onnan zuhogott a gépfegyversorozat, a tetőről. Csak nehézfegyverek ösztüze tehetta, ami történt, nem negyvennyolcas mintájú kispuska vagy davajitár.

Az ösztön ellenőrizhetetlen és elképzelhetetlen irányítása szerint hasra feküdtem a 2-es villamos megállója mögé az épülő-építetlen metró sánca oldalába, éppen a mellé az évfolyamtársam mellé, akivel reggel elindultam, és elveszítettük egymást. Nem mentett az a hely, ha a Nádor utcából előállt tank szétlőhetett bennünket jobbról. A tér közepébe tüzelt. Néztem a megvalósult háborús filmet, de aztán felém fordult volna, következhet a másik. Barátom elfordította fejemet a földnek – és ágyúgolyó robbant föl előttünk, eltemetődünk fekete görrönggyel, maszadékkal. Nem halhatok meg! Rámgördült szomszédom kalapja, teste megzökkent, alábújtam, takaróztam vele, mintha lehetne fedezék. Bal combomban villamosütés fekete zsiibbadása – lenyúlok, csurom vér a kezem; ott fekszem elrendelés szerint pontosan kimérve Isten centijével; ha valamivel jobbra, én vagyok az a halott, ha balra, belőlem csinál húsrozsát a robbanógolyó, barátom karja lett húsrozsza amúgy, ha lejjebb hasalok, megöl a szilánk.

És mászott rajtunk a félholtak örülete, mögém mászott a tank, taposott.

Aztán bekövetkezett az idők végezetének csöndje. Barátommal, két kezetlen-lábatlan Egyember, beeszünk az Építésügyi Minisztérium kapuján, lelőhetően addig is. Mintha láb nélkül léptem volna végig a métereiket, összeestem a küszöbön valami nővéri karban, míg nem a pincében ötven sebesült adta kézről kézre a konyakos üveget. Élünk! Élőnek vettem észre magam. Uram, megáldoztam kegyelmed töményszeszéből, röppültem, Uram!”

Szavalkók: (2 soronkénti bontásban, tehát összesen 5 szavalkó)

„Fiatalok, vulkán felcsapó lángjai,
amit ti tettetek, legendába illő!

Láttam szép fejetek fegyverre hajolva
tankok rátok szegezett tűzokádó torkát.

Ültetek füstölgő falakon, csapzottan,
farkaszemet nézve hősen a halállal.

Március fiai, októberi ködben,
éjszaka útjain lobogó szép fáklyák!

Verje meg az isten, veretlen ne hagyja,
lobogó hitünket ki lábbal tiporta,
s ez idegen fegyvert ölésünkre hozta!”

Szavalkókórus:

Buda Ferenc: Tizenöt-húszéves halottak

Kiontott véreim!
Támadó tűz voltunk,
hús halottak lettünk.
Hajnalló hitünkről
fegyverfogó kézzel
tanúságot tettünk.

Gyermeki karunkba
ereje gyűlemlett
forró férfikornak,
csillagos oldalú,
tűzokádó tankok
felnőtté tiportak.

Golyóverte testünk
lankadó lankái

Dal: Anyja ő szép lányát

Anyja ő szép lányát,
Anyja ő szép lányát,
Nem magának tartja,
Nem magának tartja.

Karján fölneveli,
Karján fölneveli,

holt anyaggá hűlnek,
gránátot markoló,
kimarjult karjaink
jéggé merevülnek.

Sebeink nyitottak.
nyirkos kőn fekszünk,
most már nem verekszünk.
Égő, túlvilági
benzines palackok
lángjánál melegszenek.

Szárnyára ereszti,
Szárnyára ereszti.

Köszönöm anyám, hogy fölneveltél,
Értem annyi könnyet kiejtettél,
De én aztat vissza nem szolgálom,
Áldjon meg az isten, azt kívánom.

Sej a mi lo-bo-gón-kat
fényes szellők fúj-ják,
se, az van ar-ra ir-va:
el-jen a sza-bad-ság!

180 E dal szövegét egy csángó-magyar népdal dallamához írta Jankovich Ferenc költő. Elénekelhetjük eredeti szövegével is:

1. Anya ő szép lányát
anya ő szép lányát,
nem magának tartja,
nem magának tartja.

2. Karján fölneveli,
karján fölneveli,
szárnyára ereszti,
szárnyára ereszti.

Lány 3.:

Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjúság!
s a sírt, melyből nép lép ki, már
ámulva nézte a világ.

Szavalókórus:

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!

Lány 3.:

És nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.

Szavalókórus:

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Terv forrt; gyúlt, égett minden agy,

Lány 3.:

Lombikban feszült a jövőnk.

S temettük a halottakat.

(Dallam dúdolva)

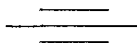
Lány 3.: De csak szájon csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:

Szavalókórus: Nem! Rabok tovább nem leszünk!

És: Isten áldd meg a magyart!

A műsor végén a résztvevők eléneklék a Himnuszt.

(A Himnusz közös éneklésénél nincsen szebb, ezt azonban gyakorolnunk kell!)

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépett,” 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratot fogadunk el. A kéziratot *kettes sortávolsággal, normál géppapíron, az esetleges hibák gondos javításával*, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (*szerző, cím, hely, kiadó, lapszám (l.)*) kérjük. A cikkben előforduló rajzokat, illusztrációkat viszont – *fekete tussal – pauszpapíron vagy műszaki rajzlapon* kérjük, *gondos kivitelezésben*.

Sziveskedjenek külön lapra fölírni irányítószámot, lakcímüket és munkahelyük, iskolájuk pontos nevét.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét arra is, hogy *másodközlésre nem vállalkozunk*, hozzánk küldött írásaikat más folyóiratokban nem publikálhatják, de az újraközlés jogát is fenntartjuk. Szerkesztőségünkönél is érvényes az az általános gyakorlat, *hogy kéziratot nem őrzünk meg, és nem is küldünk vissza*.

A SZERKESZTŐSÉG